

VESTLUSKAASLASE IDENTIFITSEERIMINE TELESARJA “ÕNNE 13” TELEFONIKÕNEDES

Andriela Rääbis

Ülevaade. Artiklis analüüsitakse vestlusanalüüsi meetodil, kuidas telesarja “Õnne 13” telefonikõnedes vestluskaaslane identifitseeritakse. Enamasti näidatakse neis kõnedes vaid üht osalejat, kes imiteerib dialoogi. Vestlejate tavapärasele vastastikusele identifitseerimisele lisandub ülesanne televaatajatele teada anda, kes on teine suhtleja. Seetõttu kasutatakse uuritavates telefonikõnedes eksplitsiitsemad vahendeid kui loomulikus suhtluses. Keskne identifitseerimisvõte on üte, mida kasutati 2/3 kõnedes. Partneri nime ütlemine võib sealjuures väljendada nii äratundmist kui mitteäratundmist. Nimele võib lisanduda üllatusele viitav marker. Vaatamata sellele, et omavahel suhtlevad pereliikmed ja sõbrad, osutatakse sageli küsimusega partneri mitteäratundmisele. Kui näidatakse mõlemat suhtlejat, poleks eksplitsiitset identifitseerimist televaataja jaoks tarvis, kuid ka nendes kõnedes kasutatakse samu võtteid.*

Võtmesõnad: telefilmid, dialoog, telefonikõned, identifitseerimine, eesti keel

1. Sissejuhatus

“Õnne 13” on Eesti Televisiooni kõige pikema ajalooga sari, mis on eetris olnud alates 1993. aastast. Sarja stsenaaristid on olnud Astrid Reinla (1993–1994), Kati Murutar (1995–1996), Teet Kallas (1996–2011, 2011–2012), Urmas Lennuk (2011, 2013–2014) ja Andra Teede (alates 2014). Seriaalis kajastatakse väikelinna igapäeva elu. Muuhulgas on dokumenteeritud telefonikasutuse muutumine alates kettaga lauatelefonist ja taksofonist kuni mobiiltelefoni laialdaste funktsioonideni.

Artiklis uuritakse vestlusanalüüsi meetodit kasutades osalejate identifitseerimist telesarja “Õnne 13” telefonikõnedes. Vaadeldavate telefonikõnede eripäraks on asjaolu, et enamasti näidatakse ainult üht osalejat, kes imiteerib dialoogi. Seega ei näe televaataja teist suhtluspartnerit ja vestlejate vastastikusele identifitseerimisele lisandub ülesanne televaatajatele teada anda, kellega räägitakse.

* Uurimust on toetanud Haridus- ja Teadusministeeriumi riikliku programmi “Eesti keel ja kultuur digiajastul” projekt “Digiajastu keel: suulised ja tähtvestlused” (EKKD-TA16).

Otsitakse vastust järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kuidas osalejad vestluskaaslase vaataja jaoks identifitseerivad?
2. Kuidas mõjutab identifitseerimisviisi asjaolu, kas näidatakse üht või mõlemat suhtlejat?
3. Mille poolest erineb identifitseerimine vaadeldavates telefonikõnedes ja loomulikus suhtluses?

2. Identifitseerimine telefonivestlustes

Telefonivestluste sissejuhatuste uurimine vestlusanalüüsi meetodil sai alguse 1960. aastate lõpus. Kõige põhjalikumalt on seda valdkonda käsitlenud Põhja-Ameerika ingliskeelseid telefonivestlusi analüüsinud Emanuel A. Schegloff (nt 1968, 1979, 1986). Sajandivahetuse paiku oli teema eri kultuurides väga populaarne, hiljem on huvi vaibunud. Pea kõikides uurimustes on käsitletud lauatelefonikõnesid. Eestikeelseid telefonivestlusi on uurinud Andriela Rääbis (2009).

Telefonivestluse sissejuhatus koosneb üksteisele kindlas järjekorras järgnevatest järjenditest. Schegloff (1986: 113–133) on leidnud, et Ameerika ingliskeelsetes kõnedes on sissejuhatuse tuumjärjendid järgmised:

1. Kutsung – vastus: telefonihelin ja vastaja esimene voor.
2. Identifitseerimine (ja/või äratundmine).
3. Tervitused.
4. Kuidas-läheb-järjendid.

Pärast nende etappide läbimist jõuavad vestlejad positsiooni, kus saavad vestlusse tuua esimese teema. Schegloff (1986: 116) nimetab seda ankrupositsiooniks. Esimest teemat alustab tavaliselt helistaja.

Identifitseerimine koosneb kahest komponendist: äratundmise allikas (vahendid, mille järgi saab partneri ära tunda) ja lahendus (vahendid, mille abil äratundmist väljendatakse) (Schegloff 1979: 63–64). Lauatelefoni kasutades tunnevad osalejad teineteise ära kõnelemise ajal ning üldjoontes kahel viisil: tutvustuse või hääle järgi. Eksplitsiitselt väljendatud identifitseerimisjärjend hõlmab järgmised tegevused:

- vastaja tutvustus,
- äratundmise kinnitamine helistaja poolt,
- helistaja tutvustus,
- äratundmise kinnitamine vastaja poolt.

Eesti telefonikõnedes on nii pikk järjend väga haruldane: Tartu Ülikooli suulise eesti keele korpuses ei ole ühtki telefonikõnet, kus kõik need tegevused oleksid eksplitsiitsed. Näites (1) helistab isa tütrele.¹ Identifitseerimisjärjendi moodustavad vastaja ja helistaja tutvustus (read 1 ja 3) ning äratundmise kinnitamine vastaja poolt (rida 4).

- (1) ((telefonihelin))
01 V: Marju
02 (0.9)
03 H: `isa=olen.
04 V: tere=`isa,

- 05 (0.5)
06 H: et: (0.4) `peaks `tulema `see sinna `kõrvale see

Identifitseerimine võib toimuda ka implitsiitselt: üleminek järgmisele tegevusele annab tunnistust sellest, et partnerid tõlgendavad, et nad on identifitseeritud. Näites (2) on abikaasade vestluse algus, naine helistab töölt koju.

- (2) ((telefonihelin))
01 V: jah?
02 (0.6)
03 H: no mis te `teete.
04 (0.5)
05 V: sööme.

Mees vastab telefonile partikliga *jah*. Naine esitab kohe oma esimeses voorus olukorda selgitava küsimuse *no mis te `teete*. Seda saab teha ainult identifitseeritud partneri puhul. Et mees küsimusele vastab, näitab, et ka temal ei ole vestluskaaslase äratundmisega probleemi. Vastastikune identifitseerimine toimub siin hääle järgi ja kumbki osaleja ei väljenda äratundmist eksplitsiitselt.

Mobiilikõnedes saab vastaja vestluskaaslase identifitseerida juba enne vastamist personaalse telefonihelina, numbri- või nimenäidu järgi. Sel juhul on tema esimene voor suunatud juba teadaolevale partnerile. Helistaja saab samuti sellega arvestada, et ta on identifitseeritav, ega pea selleks lisatööd tegema. (Arminen 2005, Arminen, Leinonen 2006) Lisaks eeldatakse mobiilile helistades, et vastab kindel inimene: erinevalt lauatelefonist, millele võib vastata mitu inimest, on mobiil enamasti isiklik. Vastaja ei pea seetõttu samuti orienteeruma sellele, et olla äratuntav. (Katz, Aakhus 2002, Ling, Baron 2013) Identifitseerimisjärjendit ei pruugi seega vestluses olla nagu näites (3), kus vestlevad Võru murdealalt pärit mehed.

- (3) ((telefonihelin))
01 V: no `õdak.
02 H: kuis `kulgeb.

Vastaja esimene voor osutab, et partner on identifitseeritud: ta valib murdelise tervituse *õdak* ning voor algab partikliga *no*, mida telefonivestluse alguses kasutatakse siis, kui jätkatakse mingit varasemat vestlust (Räabis 2009: 66, Keevallik 2013: 286). Selle näite esimeses voorus täidetakse mitu ülesannet: avatakse suhtluskanal, tervitatakse ja väljendatakse kaudselt äratundmist. Helistaja esitab järgmises voorus küsimuse *kuis `kulgeb*. See näitab omakorda, et ka tema on vestluskaaslase identifitseerinud, sest nii saab küsida ainult tuttavalt.

Eesti telefonivestlustes eelistatakse hääle järgi äratundmist. Räabise (2009) uurimuse põhjal ei tutvustanud ennast 3/4 vastajaid ja 2/3 helistajaid. Helistaja väljendab vastaja äratundmist eksplitsiitselt harva, peamiselt tema nime (ka sugulus- või hellitusnime) tervitusvoorus nimetades (nt *tere Madli*; *tere musi*). Partneri poole pöörduakse nimepidi vaid üksikjuhtudel (nt *kuule Raido*). Vastaja kinnitab vestluskaaslase identifitseerimist tavaliselt tutvustusele partikliga reageerides (nt *Katariina siin. / jaa?*), partneri nime nimetatakse väga harva (nt *tere Miku*).

Vastastikune identifitseerimine on vestluse jätkumise eeltingimuseks: kui partnerit ära ei tunta, tuleb kõigepealt see probleem lahendada. Kui helistaja ei tunne vastajat ära või pole äratundmises kindel, küsib ta, kes partner on (nt *`Raido=vä*;

kesse `on nüd), pakub tema nime (nt *Marge?*) või esitab vahendatud kõnele isoleerimise küsimuse või palve (nt *kas `Mirko on `kodus*). (Rääbis 2009: 103–107)

Identifitseerimisviisil on oluline roll osalejate suhete määramisel. Teatud juhtudel võimaldab see ette näha vestlustüüpi (vrd tutvustusi *siin mina* ning *siin Juku tülitab*). Lisaks võidakse identifitseerimisjärjendi lisamise või laiendamisega teema pakkumist edasi lükata. Seega täidab identifitseerimine ka sotsiaalset funktsiooni.

3. Filmidialoog

Filmidiskursuse mudel on mitmekihiline: lisaks dialoogis vahetult suhtlejatele osalevad selles ka filmi vaatajad. Claudia M. Bubel (2008: 61) toob siin Erving Goffmani osalusraamistikule (ingl *participation framework*) tuginedes keskse mõistena esile pealtkuulamise (ingl *overhearing*). Goffman (1976, 1979) rõhutab kaheosalise suhtluse mudeli (kõnelejad ja kuulajad) ebapiisavust ja jagab need rollid alamkategoriatesse. Kuulajad jaotab ta kahte gruppi. Ühe rühma moodustavad vahetud osalejad (ingl *ratified participants*): vestleva rühma liikmed, kelle rollid vahelduvad. Osaleja, kellele suhtlus on suunatud, on adreassaad (ingl *addressee*), teised on kuulajad (ingl *hearers*). Teise rühma kuuluvad juuresolijad (ingl *bystanders*), tahtmatud (ingl *overhearers*) ja tahtlikud pealtkuulajad (ingl *eavesdroppers*), kes ei osale vestluses (vt ka Clark, Schaefer 1987, Schober, Clark 1989). Etenduse vaatajate kohta kasutab Goffman publiku (ingl *audience*) mõistet ja eristab niisuguse osalusraamistiku tavalise vestluse omast. Publiku mõistet laiendab ta ka televaatajatele ja raadiokuulajatele, kuid sel juhul ei ole kõne suunatud nähtavatele, vaid kujuteldavatele vastuvõtjatele (ingl *imagined recipients*) (Goffman 1979: 12). Bubel (2008: 62–66) leiab seevastu, et filmidiskursuse jaoks ei tarvitse teistsugust osalusraamistikku rakendada, kuna ekraanil nähtavate inimeste vaatamist ja kuulamist saab võrrelda tavapärase vestluse pealtkuulamisega. Pealtkuulajad on vestluse adreassaatidega võrreldes ebasoodsamas olukorras, kuna neil puuduvad vestluses õigused ja kohustused ning nende ühised teadmised kõnelejaga on piiratud. See muudab eduka filmidialoogi loomise keeruliseks väljakutseks. Vestlusanalüüsis kasutatakse mõistet “vastuvõtjale kujundatud” (ingl *recipient design*), mis tähendab, et kõneleja loob oma voorud konkreetset vastuvõtjat arvestades ning see puudutab näiteks sõnavalikut, teemavalikut, järjendistruktuuri, vooru pikkust ja ülesehitust (Sacks jt 1974: 727). Filmidialoogi luues tuleb lausungid moodustada mitte üksnes adreassaati, vaid ka publikut silmas pidades, tuginedes nende arvata-vale maailmateadmisele ja teadmistele, mis nad on filmist selleks hetkeks saanud. Kui filmis on mingi info vahetutele osalejatele teada, kuid vaatajatele mitte, tuleb see vestlusse lisada hoolimata sellest, et osalejate jaoks võib see üleliigne olla. Kuna vaatajate taust, teadmised ja kogemused on väga erinevad, võidakse filmi repliike tõlgendada mitmeti. Silmas tuleb pidada ka seda, et filmis esitatavat teksti ei vormista filmi tegelased, vaid stsenarist, režissöör ja näitlejad. Lisaks mängib dialoogi struktureerimisel olulist rolli kaameratöö ja kaadrite pikkuse määramine montaažis. Filmidialoogi loomisel ja tõlgendamisel osalevad seega peale vahetute osalejate filmitegijad ja -vaatajad. (Bubel 2008: 66–68)

Filmide ja seriaalide dialooge on analüüsitud peamiselt võõrkeeleõpetuse vajadustest lähtudes. On leitud, et õpikudialoogid on sageli ebaloomulikud, näiteks kasutatakse neis terviklikke lauseid ja ebaloomulikke konstruktsioone, voorud on

liiga pikad, vestlus on ettearvatav ja viisakas (nt Liefländer-Koistinen, Neuendorff 1989, Wong 2002, Gilmore 2004, Pool, Rääbis 2011, Tatsuki 2016). Seetõttu on esile toodud, et õppematerjalina tuleks kasutada ka autentseid dialooge, näiteks suulise keele korpustest või filmidest ja seriaalidest pärit vestlusi. Potentsiaalse keeleõppematerjalina on käsitletud eeskätt situatsioonikomöödiaid, kuna nende tegelased esindavad eri sugu, staatust ja suhteid ning suhtlevad mitmesugustes olukordades, nagu tööl, kodus ja avalikes kohtades (Washburn 2001). Samas on rõhutatud, et filmidialoog ei ole autentne, vaid professionaalide poolt konstrueeritud nii, et see kõlaks loomulikult, spontaanselt ja köitvalt, peegeldades konkreetse suhtlusolukorra keelenorme (Caviglia 2006: 107).

Uurimustes on esile toodud filmi- ja loomulike dialoogide nii sarnasusi kui ka erinevusi. Näiteks on tuvastatud, et seriaalis “Friends” (“Sõbrad”) on kõige sagedasemad intensiivistajad (*really, very, so*) samad kui suulise keele korpuse materjalis ja neid kasutatakse loomuliku suhtlusega võrreldaval määral. Samuti on intensiivistajate kasutuse muutused seriaalis korrelatsioonis nende kasutuse muutumisega loomulikus suhtluses. (Tagliamonte, Roberts 2005) Sama sarja puhul on aga täheldatud, et selles ei ole peaaegu üldse pealerääkimist, katkestamisi ja ebaselgeid sõnu ning voorud on ühtlaselt jaotatud; ebamäärasusega seotud jooni (nt üldlõpud, üldise tähendusega sõnad) on vähem, kuid tundeid ja hoiakuid väljendatakse tugevamalt kui loomulikus dialoogis (Quaglio 2008). Lisaks on leitud, et filmidialoog on loomulikust dialoogist sidusam ja selles leidub vähem enese paran-dusi (Caviglia 2006: 107). Donna Tatsuki (2005) on filmide, õpikute ja loomuliku suhtluse telefonikõnesid võrreldes leidnud, et erinevalt õpikudialoogidest sisaldab telefonivestluse sissejuhatus filmides kõiki tuumjärjendeid. Vastused kutsungile on filmides mitmekesisemad kui õpikutes; erinevalt õpikudialoogidest ei väljendata eksplitsiitselt mitteäratundmist ega esitata palveid kellegi teisega rääkida.

Eestis ei ole filmi- ega seriaalidialoogide keelt uuritud ja käesolev uurimus on esimene sissevaade sellesse teemasse. Lisaks ei ole teadaolevalt varem uuritud niisuguseid telefonikõnesid, milles üks osaleja imiteerib dialoogi.

4. Materjal ja meetod

Uurimiseks transkribeeriti 60 argitelefoni-kõnet “Õnne 13” eri hooaegadest (1994–2024). Kõikide vestluste eesmärk on info vahetamine (informeerimine, küsimine, ettepaneku tegemine vms), mitte lihtsalt suhtlemine (info- ja suhtehoidmisvestluste kohta vt Drew, Chilton 2000).

49 kõnes näidatakse ühte osalejat (18 kõnes helistajat ja 31 kõnes vastajat), 11 kõnes mõlemat osalejat. Ühe osalejaga kõnedes markeerib partneri juttu paus. Telefonikõned, milles on näha mõlemad osalejad, jagunevad kaheks. Viiel juhul näidatakse suhtlejaid kordamööda vastavalt voorude vaheldumisele ja mõlema kogu tekst on esitatud. Kuues kõnes näidatakse üht osalejat mitme vooru jooksul ja vestluskaaslase vahepealsed voorud puuduvad; seejärel teist osalejat.

Nähtav suhtleja kasutab 15 juhul lauatelefoni, 34 juhul mobiiltelefoni. Teise osaleja telefonitüüp ei ole teada või on teatud juhtudel oletatav, näiteks kasutasid sarja esimestel hooaegadel mobiili ainult ärimehed, n-ö tavalistel inimestel oli laua-telefon. Mobiilile viitab ka see, kui kõne sisust selgub, et kõneleja on õues, autos,

poes vms. Kui näidatakse mõlemat osalejat, helistatakse kolmel juhul lauatelefonilt lauatelefonile, ühel juhul mobiililt lauatelefonile, seitsmel juhul mobiililt mobiilile.

Võrdlusmaterjal (200 argitelefonikõnet) on pärit Tartu Ülikooli suulise eesti keele korpusest (vt Hennoste 2003). Nende hulgas on 130 lauatelefonikõnet, 36 mobiilikõnet ning 34 kõnes on ühel osalejal laua- ja teisel mobiiltelefon.

Uurimuses järgitakse vestlusanalüüsi meetodit (ülevaateid vt nt Liddicoat 2007, Sidnell 2010). Keskne on kvalitatiivne analüüs, kuid selle kõrval kasutatakse ka kvantitatiivseid andmeid (vt Robinson 2007). Vestlusanalüüsi põhimõtte järgi on suhtluse kesksed mehhanismid vooru-, järjendi- ja parandusliigendus. Oluline on ka suhtlustegevuse mõiste: see on tegu, mida kõneleja teeb keele abil suhtluses oma eesmärkide saavutamiseks, nt küsimine, vastamine, nõustumine, keeldumine jms.

Käesolevas uurimuses kerkib esile metodoloogiline probleem: kuidas rakendada vestlusanalüüsi niisuguse vestluse analüüsimiseks, milles partneri voorud puuduvad? Probleemi lahenduse pakub vestlusanalüüsi keskne analüüsivõte – järgneva vooru tõestusprotseduur (ingl *next-turn proof procedure*), mille puhul uurija vaatleb vestlust osaleja perspektiivist, analüüsides konkreetset vooru eelneva ja järgneva vooru abil. Järgnev voor annab infot selle kohta, kuidas kõneleja eelmist vooru tõlgendas. (Sacks jt 1974: 728–729) Vaatleme seda näites (4), kus Alma helistab oma miniale Marele.

- (4) ((telefonihelin))
01 V: `Mare=kuleb,
02 (1.1)
03 V: @`Alma,@ (0.3) \$`oi kui `tore=et=sa `helistasid,\$
04 (1.3)
05 V: `e:i=ei `Jaanust ma=i `näe täna,
06 (1.2)
07 V: no=ma=i=tea neil pidi seal mingisugune `õppus olema.

Mare vastab telefonile eesnimega (rida 1). Oma järgmises voorus ütleb ta üllatunud toonil Alma nime ja väljendab naeruse häälega heameelt helistamise üle (rida 3). See näitab, et Alma ütles oma esimeses voorus (rida 2) midagi, mille järgi Mare ta ära tunneb. Tavapärasel telefonikõnes võiks see olla tervitus või tutvustus. Tervitus on samas naabruspaari esiliige, millele peaks järgnema vastutervitus, kuid ka loomulikes telefonikõnedes jäetakse see vahel ära (Rääbis 2009: 71–74). Mare järgmine voor (rida 5) on eitav vastus, mis osutab, et ta tõlgendas Alma eelmist vooru (rida 4) küsimusena. Topelteitus ja täislauseline vastus viitavad mingi eelduse tagasilükkamisele, mis vajab tugevamaid vahendeid kui lihtsalt lühike eitav vastus. Järgnev seletus (rida 7) näitab, et Alma küsis Jaanuse kohta lisainfot. Mare vastus sisaldab mitmeid ebakindlusele viitavaid markereid (*ma=i=tea, pidi, mingisugune*).

Järgnevalt vaatleme, missuguseid võtteid uuritavates telefonikõnedes vestluskaaslase identifitseerimiseks kasutatakse.

5. Vestluskaaslase identifitseerimine

Partneri identifitseerimist käsitleme eraldi kolme tüüpi kõnedes: näidatakse helistajat, vastajat ning mõlemat osalejat.

5.1. Näidatakse helistajat

Ainult helistajat näidatakse 18 vestluses. Vestluskaaslase identifitseerimise võtted jagunevad kahte rühma: ühel juhul väljendatakse äratundmist, teisel juhul osutatakse identifitseerimisprobleemile.

Kõige sagedasem on vestluskaaslase poole nimepidi (ka sugulus- või hellitusnimega) pöördumine (13 näidet). Näites (5) helistab Henry isale.

- (5) ((H valib mobiilil numbri))
01 (...)
02 H: isa, .hhhh kule kas=sa `saaksid mule `anda sele:=-m `sõbra `numbrit.
03 (0.5)
04 H: jajah sele: `vuntsidega:

Henry alustab oma esimest vooru üttega *isa*. Sellele järgneb sügav sissehingamine, partikkel *kule* ja küsilausega vormistatud palve (rida 2). Partikkel *kule* alustab vestluses uusi tegevusfaase ja telefonikõne põhjuse esitamine on üks selle partikli tüüpilisi kasutuskontekste (Keevallik 2003: 60–63). Palve vormistusviis (küsilause ja tingiv kõneviis) väljendab ühelt poolt kõneleja madalat õigust eeldada palve täitmist ning teisalt prognoosi, et palve täitmisel võivad ette tulla takistused (Curl, Drew 2008, Hennoste 2013: 67). Lisaks ei tea või ei mäleta Henry inimese nime, kelle telefoninumbrit ta soovib. Otsitavale nimele eelneb järjeotsimine pikalt venitatud kohatäitjaga *see* ja üneemiga *m* ning eneseeparanduse lahendiks on sõna *sõber*. Helistamise põhjuse esitamisel on seega probleem ja ka loomulikes telefonikõnedes võidakse sellisel juhul ütet osalejate lähendamiseks kasutada (Rääbis 2009: 90–91). Jaatav vastus järgmises voorus (rida 4) osutab, et isa sai aru, keda mõeldakse. Inimest ei identifitseerita siiski ka siin mitte nimega, vaid välimuse järgi.

Eripärase võttena järgneb üheksas vestluses üttele paus. Sel juhul ei saa kindlalt öelda, kas vestluskaaslase nime nimetamine väljendab tema äratundmist või selles kahtlemist. Esiteks võib paus osutada partneri reaktsioonile. Näites (6) helistab Thorbjörn Margna Tiinale, otsides ettekäänet kohtumiseks.

- (6) 01 H: Tiina,
02 (0.9)
03 H: jaa, tere `Margna siin.
04 (1.0)
05 H: \$jaa `mina=jaa, jaa=jah\$
06 (1.3)
07 H: ei=`ei=ei=ei b-b ma `lihtsalt nii `sama=ää (.) ää
08 heh `jalutan=sin teie `Morna `linnas=ja

Mobiilil numbri valimist ei näidata, stseen algab helistaja esimese vooruga, milles Thorbjörn nimetab Tiina nime. Kui seda mõista üttena, võiks vestluskaaslane reageerida jätkajaga. Identifitseerimisküsimusena tõlgendamise puhul peaks Tiina järgmises voorus identifitseerimist kinnitama. Thorbjörni reaktsioon *jaa* (rida 3) viitab aga sellele, et Tiina esitas mingi naabruspaari esiliikme. Jaatavalt saab vastata näiteks üldküsimusele. Seejärel Thorbjörn tervitab ja tutvustab ennast perekonnanimega, luues ametliku suhte. Tiina järgnevale voorule (rida 4) reageerib Thorbjörn naeruse tooniga korduva kinnitusega (rida 5), mis viitab sellele, et Tiina jaoks oli helistamine ilmselt ootamatu ja üllatav. Järgmine voor (read 7–8) algab viiekordse eitusega. Tanya Stivers (2004) on näidanud, et mitmekordse väljendiga (ingl *multiple sayings*) väljendab kõneleja, et tema hoiak on vastuolus vestluskaaslase pakutud tegevusjärjendiga, ja püüab seda peatada. Seejärel esitab Thorbjörn helistamise põhjuse.

Üttele järgnev paus võib prognoosida ka järgnevat mitte-eelistatud vooru. Näites (7) helistab Mare oma elukaaslasele Thorbjörni (nimetab kõnes Tjörborniks).

- (7) ((H valib mobiilil numbri))
 01 (...)

02 H: Tjörborn,

03 (1.6)

04 H: ma=i `tule täna tagasi.

Nagu eelmiseski näites nimetab helistaja esimeses voorus vestluskaaslase nime. Kas Thorbjörn reageeris või mitte, jääb teadmata, kuna helistaja järgmises voorus ei ole elemente, mis seda eelmise vooruga seoks. Mare teade (rida 4) on vastuolus varasema kokkuleppega (see ilmneb sarjast) ja seega mitte-eelistatud. Eelistuse mõistet kasutatakse peamiselt naabruspaari järelliikmete puhul, näiteks on kutse vastuvõtmine eelistatud, tagasilükkamine mitte-eelistatud (Schegloff 2007: 58–81). Samas on näidatud, et eelistusjärjestus toimib ka teatud tüüpi esiliikmete puhul (Schegloff 2007: 81–96). Selles näites ei ole otseselt tegu ka esiliikmega, kuna informeerimine ei nõua teatud kindlat tüüpi järelliiget (Hennoste, Rääbis 2004: 120–121). Lausung on vormistatud konkreetset, lühidalt ja lihtsalt, ilma edasilükkamise markeriteta. Sisult ei vasta info aga vestluskaaslase ootusele ja see selgitab selle edasilükkamist pausi abil.

Teistest erineb üks näide (8), milles üte paikneb vestluse viimases voorus; vestluse sissejuhatuses partnerit ei identifitseerita. Selles näites helistab Felix Viss oma tuttavale Uku Palmile, et teda külla kutsuda.

- (8) 01 H: assoo, (0.8) sa `polegi `Mornas.

02 `mis=sa=led `mesiniku juures jaa?

03 (0.5)

04 H: no `tervita `mesinikku `minu poolt.

05 sa lased `mul ka nii `pikalt `moosida üteld `kohe=sis.

06 .hhhh @tervisi `mesinigule jah `Palm. (.) `kuulsid.@ ((sulgeb kõne))

Vestluses selgub kahe parandusalgatuse kaudu, et Uku on mesiniku juurde sõitnud (read 1–2). Partikkel *assoo* osutab, et saadud info on Felixile uudiseks (Hennoste 2023: 1079–1082). Seejärel saadab Felix mesinikule tervisi (rida 4). Partikkel *no* vooru alguses annab märku, et järgnev voor on eelnevaga seotud, osa pikemast tegevustrajektuurist; samas on *no* rutiinne komponent vestluse lõpetamisel (Keevallik

2013, 2016). Pärast seda heidab Felix Ukule ette, et ta ei ole juba varem öelnud, et pole Mornas (rida 5). Ta kordab tervituse saatmist vihaselt, lisades selle lõppu ütte *Palm*, ja lõpetab kõne järsult. Siin on tegu hinnangulise üttega, mis tõstab esile partneri käitumisega seotud vastuolo (Hennoste 2023: 1063–1064).

Vaadeldavates telefonikõnedes on ütte eesmärk vestluskaaslase identifitseerimine televaataja jaoks. Siiski on kõikides vestlustes helistamise põhjus mingil moel probleemne ja selles mõttes ütte kasutamine õigustatud. Ka loomulikes telefonikõnedes võidakse sellistes olukordades partneri nime osalejate lähendamiseks nimetada, kuid seda tehakse harva. Lisaks pöördub helistaja autentsetes kõnedes vestluskaaslase poole tavaliselt tervituse järel (*tere Madli*), vaid üksikjuhtudel eraldi voorus (*Raido kule.*) või teemat pakkuva vooru alguses (*ee kuule Raido see mis `kell me minema `akkasimegi.*). (Rääbis 2009: 90–91, 169) Käesolevates näidetes järgneb üttele enamasti pikk paus, mis võib viidata vestluskaaslase reaktsioonile. Mis tüüpi see reaktsioon on, pole alati võimalik öelda. Üks võimalik variant on kinnitus või vooru tagasisaatmine partikliga, vrd *Marge? / jaa?*; *`Raido kule. / noo?* (Rääbis 2009: 105, 137). Näites (6) esitas vestluskaaslane pausi ajal aga mingi naabruspaari esiliikme, tõenäoliselt küsimuse.

Neljas vestluses esitab helistaja identifitseerimisküsimuse. Näites (9) helistab Alma ärritunult oma lapselapse abikaasale Janele, väljend *toru võtsid* viitab lauatelefonile. Alma viha on esile kutsunud asjaolu, et Jane on kutsunud naabrid Laine ja Kristjani geenidoonoriks, aga teda mitte.

- (9) ((H valib lauatelefonil numbri))
- 01 (...)
 - 02 H: @ `Jane=või.@
 - 03 (0.5)
 - 04 H: @phh=.hh no `LÄKS ikka `AEGA enne kui `toru võtsid.@
 - 05. hhhhhh `mida ma `räägin. .hhh @ma ÜTTEN sulle,
 - 06 .hhh EI `OLE KÜLL MINU `ASI aga=no `SEE POLE NÜD KÜLL
 - 07 KELLEGI `ASI=et mina `NAABRI `LAINE KÄÄST kuulen=et
 - 08 `TEMA OMA VA `KRISTJANI-@

Oma esimeses voorus küsib Alma *`Jane=või*. Eelmises stseenis on näidatud, et Jane on abikaasaga kahekesi kodus, seega on välistatud tööle helistamine, kus võiks vastata keegi teine. Identifitseerimisküsimuse saaks esile kutsuda valeühenduse kahtlus, halb kuuldavus või Jane tavapärasest erinev hääl. Järgnev paus (rida 3) märgib ilmselt kinnitust. Alma heidab Janele kõigepealt ette pikka vastamisaega ja seejärel läheb helistamise põhjuse juurde.

Eksplitsiitne vestluskaaslase identifitseerimine puudub ainult ühes telefonikõnes. Vestluse sisu ja lausungite vormistusviis viitab seal osalejate lähedasele suhtele, mille põhjal seriaali sisuga kursis olev televaataja saab järeldada, et helistatakse elukaaslasele.

Kokkuvõttes nimetab helistaja peaaegu kõikides telefonikõnedes vestluskaaslase nime. Suulise keele korpuse autentsetes telefonikõnedes tehakse seda palju harvem (15% kõnedes), seega võib partneri nime ütlemist pidada seriaalidialoogide iseärasuseks. See ei puuduta ainult telefonikõnesid: filmidialoogis kasutatakse ütet üldse rohkem kui loomulikus suulises suhtluses, kuna see aitab kujundada tegelaste identiteeti ja suhteid ning hoiab vaataja tähelepanu (Formentelli 2014, Zago 2015).

5.2. Näidatakse vastajat

Ainult vastaja on näha 31 kõnes. Vestluskaaslane identifitseeritakse kahel viisil. Esiteks öeldakse tema nimi (ka sugulus- või hellitusnimi) (23 näidet). Teisel juhul ei identifitseerita helistajat telefonikõnes, vaid öeldakse silmast silma vestluse partnerile, kes helistab (7 näidet). Ühe näite puhul on helistaja isik tuvastatav ainult kõne sisu põhjal.

Lauatelefoni puhul väljendab vastaja äratundmist oma teises voorus, pärast seda, kui helistaja on midagi öelnud. Näites (10) on Allani telefonikõne perekonnatuttavale Aleksandrile.

- (10) ((telefonihelin))
01 V: hallo=ma=kuulen,
02 (0.9)
03 V: AA::: (0.7) tere Allan,
04 (1.0)
05 V: ei `minul läb `ästi.

Aleksander vastab telefonile fraasiga *hallo=ma=kuulen*. Allani esimesele voorule (rida 2) reageerib Aleksander valjuhäälselt venitatud partikliga *aa* (rida 3). Selle partikli keskne roll suhtluses on osutada kasutaja teadmise, arusaama või arvamuse korrigeerimist (Kasterpalu, Hennoste 2016, Hennoste 2023: 1082). Kui Allan oleks andnud mingit Aleksandri jaoks üllatavat sisulist infot, jätkaks viimane sellega ega pöörduks tervituse juurde tagasi. Seega on tema jaoks ootamatu Allani helistamine. Partiklile järgneb 0,7-sekundiline paus ja tervitusfraas koos Allani nimega. Täislausega vormistatud vastus järgmises voorus (rida 5) viitab Allani poolt esitatud kuidas-läheb-küsimusele (rida 4).

Näites (11) kasutatakse mitut võtet: nimetatakse vestluskaaslase nimi, väljendatakse üllatust ja tervitatakse koos sugulusnimega.

- (11) ((telefonihelin))
01 V: tere päävast? (.) millega võin `kasulik olla?
02 (1.4)
03 V: @\$Jaanus,\$@
04 (1.1)
05 V: @\$sina,\$@
06 (2.1)
07 V: \$tere poeg,\$
08 (1.7)
09 V: kus=sa=`oled.

Mare vastab tööl lauatelefonile ametlikult, samas ennast ja firmat tutvustamata. Partneri esimesest voorust (rida 2) tunneb ta ära, et helistab poeg Jaanus, ning ütleb naerusel ja üllatunud toonil tema nime (rida 3). Jaanuse järgmine voor (rida 4) saaks olla kinnitus. Vestluskaaslane on nüüd eksplitsiitselt identifitseeritud ja Jaanus kui helistaja peaks esitama helistamise põhjuse. Järgmises voorus (rida 5) väljendab Mare aga üllatust, et Jaanus helistas. Sellele võiks järgneda taas kinnitus või seletus helistamise kohta (rida 6). Nüüdki ei minda veel teema juurde, vaid Mare tervitab fraasiga *tere poeg* (rida 7), mis kõlab veidi irooniliselt. Tervitusele

kui naabruspaari esiliikmele peaks järgnema vastutervitus (rida 8). Mare hoiab jätkuvalt vestluses juhtpositsiooni enda käes, küsides poja asukoha kohta (rida 9). Televaataja jaoks on selles näites juba kõneleja teise vooru järel selge, kes helistab, kuid identifitseerimisjärjend jätkub.

Mobiiltelefoni puhul saab vastaja partneri identifitseerida juba enne vestluse algust ning sellele osutada oma esimeses voorus nagu näites (12).

- (12) ((telefonihelin, V vaatab ekraani))
01 V: jaa ema,
02 (2.0)
03 V: ot=oot=oot=ot `rahu=nüd mis=nüd `lahti on sis.

Georg vaatab heliseva telefoni ekraani ja vastab fraasiga *jaa ema*. Tema järgnevast voorust (rida 3) ilmneb, et ema esitas mingi probleemi. Partiklikombinatsioon *ot=oot=oot=ot* peatab vestluskaaslase kavandatud tegevuse ning sellele järgneb selgitust nõudev küsimus (Keevallik 2003: 126–127, 134–136, 2005: 631–632).

Samas ei osutata tihti ka mobiilikõnede puhul, et helistaja oleks identifitseeritud enne kõnelema hakkamist. Näites (13) helistab Thorbjörn Marele, mõlemal osalejal on mobiil (kõne sisust selgub, et Thorbjörn helistab autost).

- (13) ((telefonihelin))
01 V: haloo? (0.7) `Mare kuuleb,
02 (1.3)
03 V: @\$ `Too:rbjörn `sina:.\$@
04 (1.1)
05 V: no `oled sa ikka `ka.
06 (1.4)
07 V: `sõidad ilma `sõna lausumata `Narva.

Mare ei vaata telefoni ekraani ja vastab neutraalselt. Elukaaslase äratundmist väljendab ta alles järgmises voorus (rida 3), nagu seda tehakse lauatelefonikõnedes (vrd näited (10) ja (11)). Mõlemad sõnad on rõhutatud ja venitatud, hääletoon on naerune ja üllatunud. Järgmistes voorudes (read 5 ja 7) teeb Mare Thorbjörnile etteheite. Kohe pärast seda kõnet helistab ta Almale ja edastab talle info Thorbjörni Narva sõitmise kohta kui uudise. Selle põhjal saab järeldada, et Narva minemine ei olnud varem teada ning Thorbjörn pidi seda ütleva 1,1-sekundilise pausi ajal (rida 4). Paus on selle jaoks aga liiga lühike. Tavaline kõnetempo on 2–3 sõna sekundis (Hennoste 2023: 987), seega jõuaks selle pausi ajal öelda umbes kolm sõna. Sealjuures on tegu ka ootusvastase infoga, mitte-eelistatud vooruga, mida tüüpiliselt lükatakse edasi ning sõnastatakse pikemalt ja keerukamalt, mistõttu võiks paus tunduvalt pikem olla.

Nagu helistaja, nii ka vastaja ütleb enamasti vestluskaaslase nime. Tavaliselt kaasneb sellega üllatuse ja/või rõõmu väljendamine helistamise pärast. Üllatusest annab tunnistust hääletoon, partiklid *aa*, *asso* ja *oi* ning fraasid *sina* ja *sina elistad*; rõõmu väljendab näiteks lausung *`maru et `elistasid `Ott* (vt ka näited (4) ja (14)). Loomulikes telefonikõnedes nimetab vastaja partneri nime väga harva ning üllatust helistamise pärast ei väljendata üheski vaadeldud suulise keele korpuse vestluses. Teise võttena ütleb vastaja oma silmast silma vestluse partnerile, kes helistab, ja telefonikõnes identifitseerimisjärjendit ei ole. Niisuguste kõnede sissejuhatuse on autentsetele vestlustele sarnasem.

5.3. Näidatakse mõlemat osalejat

Vaadeldavas rühma kuulub 11 telefonikõnet. Viie kõne puhul vaheldub kaamera-pilt voor-voorult ja mõlema suhtleja kogu tekst on esitatud. Kuues kõnes on üks osaleja näha mitme voo jooksul, partneri juttu markeerivad pausid nagu seni vaadeldud näidetes, ja seejärel näidatakse teist suhtlejat. Kui mõlemad osalejad on näha, puudub vajadus partnerit televaataja jaoks identifitseerida, kuid ka nendes kõnedes kasutatakse samu võtteid: ütet, üllatuse väljendamist ja mitteäratundmisele osutamist.

Näide (14) on eripärane selle poolest, et üllatust väljendab helistaja. Mare on Harry armuke ja helistab taksofonist talle tööle lauatelefonile murega, et abikaasa Allan võib nende suhtest teadlik olla.

(14) ((telefonihelin))

- 01 V: firma Trans`fest kuuleb.
- 02 (0.6)
- 03 H: Harri,
- 04 (0.5)
- 05 H: @sina,@
- 06 (0.4)
- 07 H: `Mare siin.
- 08 (0.7)
- 09 H: ma tahtsin
- 10 (.)
- 11 V: mul on nii=ea `meel=et=sa `elistsid ma juba `ootasin
- 12 su `kõnet. kas `juhtus midagi.

Harry vastab telefonile institutsionaalse tutvustusega. Mare nimetab oma esimeses voorus vestluskaaslase nime (rida 3) ja väljendab seejärel üllatust sõnaga *sina* (rida 5). Teda paneb imestama asjaolu, et telefonile vastas see inimene, kellega ta rääkida soovib. Seletuseks võiks olla ootus, et vastab mõni töötaja, mitte firma omanik ise. Seejärel tutvustab Mare ennast (rida 7) ja alustab teemat (rida 9). Nende voorude ajal vastajat ei näidata, kuid loomulikus suhtluses peaks ta siiski reageerima (read 4, 6, 8). Harry haarab nüüd initsiatiivi, väljendab rõõmu helistamise pärast ja pärib helistamise põhjuse järele. Näide sarnaneb näitega (11), kus Mare kasutas samu võtteid, kuid siin on osalejate rollid teised.

Näide (15) illustreerib identifitseerimisküsimust. Poeg Allan helistab Almale, mõlemad suhtlejad kasutavad lauatelefoni.

(15) ((telefonihelin))

- 01 V: Saarepera `korter kuuleb.
- 02 (1.4)
- 03 V: kes
- 04 (1.2)
- 05 V: `KES RÄÄGIB,
- 06 (0.7)
- 07 H: `mina olen,
- 08 (0.8)
- 09 H: pse-

- 10 (1.2)
 11 H: ma ma `loodan=et: sinuga on kõik `hästi,
 12 (0.8)
 13 H: no `minu pärast ei pea enam mu- `muretsema.
 14 (0.9)
 15 H: ma tahtsin teile kõigile:: häid `jõule soovida.
 16 (0.4)
 17 V: @\$`All::an\$@ mheh

Alma nimetab telefonile vastates koha (rida 1). Järgmises voorus algatab ta paranduse avatud küsimusega *kes*, mis viitab kuulmisprobleemile (rida 3). See näitab, et Allan pidi midagi ütleva (rida 2), vastasel juhul kontrolliks Alma kontakti (nt *hallo*). Küsimuse kordamine täislausega ja valju häälega (rida 5) osutab vastuse puudumisele (rida 4). Nüüd näidatakse Allanit, kes ütleb *mina olen* (rida 7) ja alustab teemat (read 9–15). Alles nüüd väljendab Alma naerusel toonil üllatust (rida 17).

Kõnedes, kus mõlemad osalejad on vaatajatele näha, saaks identifitseerimisjärjendi ära jätta, kuid see puudub ainult kahes kõnes. Identifitseerimiseks kasutatavate võtete poolest ei erine need telefonikõned ühe nähtava osalejaga kõnedest. Veel enam, neis kasutatakse isegi tugevamaid vahendeid: mitmekordseid parandusalgatusi, millega väljendatakse eksplitsiitselt mitteäratundmist koguni juhul, kui helistab poeg või abikaasa.

6. Arutelu ja kokkuvõte

Artiklis uuriti vestluskaaslase identifitseerimist telesarja “Õnne 13” telefonikõnedes. Uurimismaterjaliks oli sarja 60 telefonikõnet ja võrdlusmaterjaliks 200 telefonikõnet Tartu Ülikooli suulise eesti keele korpusest. Eesmärgiks oli välja selgitada, missuguseid võtteid identifitseerimiseks kasutatakse, ning võrrelda neid loomuliku suhtlusega. Selliseid telefonikõnesid, kus üks osaleja imiteerib dialoogi ja teine suhtleja jääb televaatajale nähtamatuks, teadaolevalt varem uuritud ei ole. Nii-suguse dialoogi puhul saab vestlusanalüüsi keskset analüüsivõtet, järgmise vooru tõestusprotseduuri kasutades partneri puuduvaid voore hüpoteesida selle põhjal, kuidas kõneleja eelmist vooru on tõlgendanud.

Filmidialoogi eripäraks on asjaolu, et selle loomisel tuleb arvestada publiku teadmistega: voorud tuleb kujundada mitte üksnes vestluspartnerit, vaid ka televaatajat silmas pidades. Kui ekraanil näidatakse ainult üht telefonikõne osalist, peab vaataja teada saama, kellega räägitakse. Kõne sisu järgi ei pruugi see ilmsiks tulla. Seetõttu kasutatakse vaadeldud kõnedes partneri identifitseerimiseks eksplitsiitsemaid vahendeid kui loomulikus suhtluses.

Keskne identifitseerimisvõte on üte, mida kasutasid 2/3 kõnedes nii helistajad kui vastajad. Partneri poole pöördutakse nimepidi ka loomulikes telefonikõnedes, kuid harva (võrdlusmaterjalis 1/6 kõnedes) ning tavaliselt koos tervitusega. Eeskätt kasutatakse seal ütet osalejate lähendamiseks, kui helistamise põhjus on probleemne. Kuna ka vaadeldavates telefonikõnedes on pea alati mingi probleem, on ütte kasutamine selles mõttes põhjendatud.

Vestluskaaslase nime ütlemine väljendab uuritud telefonikõnedes nii äratundmist kui mitteäratundmist. Helistaja voorudes järgneb partneri nimele sageli pikk

paus, markeerides vestluskaaslase reaktsiooni või selle ootust. Sel juhul võib nime ütlemine näidata identifitseerimisprobleemi. Autentsetes vestlustes ei piirdata sel juhul tavaliselt ainult nimega, vaid esitatakse küsimus. Paus võib samas prognoosida ka järgnevat mitte-eelistatud vooru. Vastaja voorudes väljendab partneri nime ütlemine äratundmist. Nimi öeldakse enamasti üllatunud ja/või naeruse tooniga, millele võib lisanduda üllatusele viitav marker (nt *aa; oi; sina elistad*) ja rõõmustamine helistamise pärast (nt *`maru et `elistasid `Ott.*). See erineb loomulikest telefonikõnedest: üheski suulise keele korpuse vaadeldud 200 telefonikõnes vastaja helistamise pärast üllatust ei väljenda.

Vaatamata sellele, et seriaalis suhtlevad omavahel pereliikmed ja sõbrad, osutatakse sageli vestluskaaslase mitteäratundmisele otsese küsimusega, mis võib olla vormistatud nii üldküsimusena (*`Jane=või*) kui eriküsimusena (*`KES RÄÄGIB*). Vaadeldavate telefonikõnede eripäraks on ka pikad identifitseerimisjärjendid, näiteks järgneb identifitseerimisküsimusele üte, partneri nimele üllatuse väljendamine ja tervitus koos sugulusnimega, algatakse järjest mitu parandust.

Ühe identifitseerimisviisina ütleb vastaja juuresviibivale silmast silma vestluse partnerile, kes helistab või helistas. Telefonikõnes sel juhul vestluskaaslase eksplitsiitne identifitseerimine puudub, ei väljendata ka rõõmu ega üllatust. Helistajad seda võtet ei kasuta ega ütle, kellele helistada kavatsetakse.

Televaataja jaoks identifitseeritakse teine osaleja seega pea alati verbaalselt. Ainult kahes kõnes viitab vestluskaaslase isikule vaid jutu sisu. Kui mõlemad osalejad on näha, poleks eksplitsiitset identifitseerimist vaja, kuid need kõned ei erine identifitseerimisviisidelt ühe osalejaga kõnedest.

Vaadeldavates telefonikõnedes ilmnes, et partneri vooru markeerivad pausid ei pruugi olla kujuteldava jutu jaoks adekvaatse pikkusega. Ühelt poolt võib lühikese reaktsiooni, näiteks kinnituse jaoks jäetud paus olla liiga pikk, kuid samas võivad voorude vahel olla pikad pausid ka loomulikus suhtluses. Teisalt ilmneb kõneleja reaktsiooni järgi, et vestluskaaslane andis mingit infot, esitas küsimuse vms, kuid selle jaoks jäetud paus on liiga lühike.

Laua- ja mobiiltelefoni puhul kasutatakse sarjas üldiselt samu identifitseerimisvõtteid. Kuigi mobiiltelefon võimaldab helistaja identifitseerimist ekraanilt enne kõne algust, vastaja enamasti ekraani ei vaata ja identifitseerimine toimub kõne ajal – seda nii varasemates kõnedes, kui mobiili kasutamine ei pruukinud veel harjumuspärane olla, kui ka sarja viimaste aastate kõnedes. Teisalt ei arvestata ka sellega, et mobiili puhul on väga väike võimalus, et vastaks keegi teine, ning helistaja ei peaks seega vastaja isikus kahtlema.

Filmi- ja seriaalidialooge on seni uuritud peamiselt keeleõppe seisukohast. Selles artiklis käsitletud telefonikõned õppematerjaliks ei sobi, kuna teise osaleja voorud puuduvad ning vestluse sissejuhatuses kasutatakse võtteid, mida loomulikus suhtluses ei kasutata.

Lühendid ja transkriptsioonimärgid

H	helistaja
V	vastaja
.	langev intonatsioon
,	poollangev intonatsioon
?	tõusev intonatsioon

`sõna	rõhutamise
(.)	mikropaus (0.2 sek või lühem)
(...)	pikem paus
(0.5)	pausi pikkus sekundites
=	kokkuhääldamine
SÕNA	valjem lõik
e:i	venitus
si-	pooleli jäänud sõna
(())	transkribeerija kommentaar
heh, mheh	naer
\$ \$	naerev hää
@ @	hääletooni või hääle kvaliteedi muutumine
.hh	sissehingamine
phh	väljahingamine

Viidatud kirjandus

- Arminen, Ilkka 2005. Sequential order and sequence structure: The case of incommensurable studies on mobile phone calls. – *Discourse Studies*, 7 (6), 649–662. <https://doi.org/10.1177/1461445605055421>
- Arminen, Ilkka; Leinonen, Minna 2006. Mobile phone call openings: Tailoring answers to personalized summons. – *Discourse Studies*, 8 (3), 339–368. <https://doi.org/10.1177/1461445606061791>
- Bubel, Claudia M. 2008. Film audiences as overhearers. – *Journal of Pragmatics*, 40 (1), 55–71. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2007.10.001>
- Caviglia, Francesco 2006. Film dialogue as a resource for promoting language awareness. – Hanne Leth Andersen, Karen Lund, Karen Risager (Eds.), *Culture in Language Learning*. Aarhus: Aarhus University Press, 105–126. <https://doi.org/10.2307/j.ctv62hgw3.9>
- Clark, Herbert H.; Schaefer, Edward F. 1987. Concealing one's meaning from overhearers. – *Journal of Memory and Language*, 26 (2), 209–225. [https://doi.org/10.1016/0749-596X\(87\)90124-0](https://doi.org/10.1016/0749-596X(87)90124-0)
- Curl, Traci; Drew, Paul 2008. Contingency and action: A comparison of two forms of requesting. – *Research on Language and Social Interaction*, 41 (2), 129–153. <https://doi.org/10.1080/08351810802028613>
- Drew, Paul; Chilton, Kathy 2000. Calling just to keep in touch: Regular and habitualised telephone calls as an environment for small talk. – Justine Coupland (Ed.), *Small Talk. Language in Social Life*. London: Routledge, 137–162. <https://doi.org/10.4324/9781315838328-8>
- EG 2023 = Metslang, Helle, Mati Ereht, Külli Habicht, Tiit Hennoste, Reet Kasik, Pire Teras, Annika Viht, Eva Liina Asu, Liina Lindström, Pärtel Lippus, Renate Pajusalu, Helen Plado, Andriela Rääbis, Ann Veismann 2023. *Eesti grammatika*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. <https://doi.org/10.12697/EG>
- Formentelli, Maicol 2014. Vocatives galore in audiovisual dialogue: Evidence from a corpus of American and British films. – *English Text Construction*, 7 (1), 53–83. <https://doi.org/10.1075/etc.7.1.03for>
- Gilmore, Alex 2004. A comparison of textbook and authentic interactions. – *ELT Journal*, 58 (4), 363–374. <https://doi.org/10.1093/elt/58.4.363>
- Goffman, Erving 1976. Replies and responses. – *Language in Society*, 5 (3), 257–313. <https://www.jstor.org/stable/4166887>
- Goffman, Erving 1979. Footing. – *Semiotica*, 25 (1–2), 1–29. <https://doi.org/10.1515/semi.1979.25.1-2.1>
- Hennoste, Tiit 2003. Suulise eesti keele uurimine: korpus. – *Keel ja Kirjandus*, 7, 481–500.

- Hennoste, Tiit 2013. Eesti keele allkeeled. Õpik gümnaasiumile. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Hennoste, Tiit 2023. Suuline keel. – Helle Metslang jt, Eesti grammatika. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 997–1181.
- Hennoste, Tiit; Rääbis, Andriela 2004. Dialoogiaktid eesti infodialoogides: tüpoloogia ja analüüs. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kasterpalu, Riina; Hennoste, Tiit 2016. Estonian *aa*: a multifunctional change-of-state token. – *Journal of Pragmatics*, 104, 148–162. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2016.06.010>
- Katz, James E.; Aakhus, Mark A. 2002. Introduction: Framing the issues. – James E. Katz, Mark A. Aakhus (Eds.), *Perpetual Contact: Mobile Communication, Private Talk, Public Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–13. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511489471.002>
- Keevallik, Leelo 2003. From Interaction to Grammar: Estonian Finite Verb Forms in Conversation. *Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica Upsaliensia*, 34. Uppsala.
- Keevallik, Leelo 2005. Politeness in Estonia: A matter of fact style. – Leo Hickey, Miranda Stewart (Eds.), *Politeness in Europe*. Clevedon–Buffalo–Toronto: Multilingual Matters, 203–217. <https://doi.org/10.21832/9781853597398-016>
- Keevallik, Leelo 2013. Accomplishing continuity across sequences and encounters: *No(h)*-prefaced initiations in Estonian. – *Journal of Pragmatics*, 57, 274–289. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2013.06.011>
- Keevallik, Leelo 2016. Estonian *no(o)(h)* in turns and sequences: Families of function. – Peter Auer, Yael Maschler (Eds.), *NU / NÅ: A Family of Discourse Markers Across the Languages of Europe and Beyond*. *linguae & litterae*, 58. Berlin–Boston: De Gruyter, 213–242. <https://doi.org/10.1515/9783110348989-007>
- Liddicoat, Anthony J. 2007. *An Introduction to Conversation Analysis*. New York: Continuum.
- Liefländer-Koistinen, Luise; Neuendorff, Dagmar 1989. Making phone-calls in German and Finnish: A discourse analytic comparison between actual calls and those presented in elementary textbooks for foreign learners. – Jussi Niemi (Ed.), *Papers from the 11th Scandinavian Conference of Linguistics*, Vol. 2. University of Joensuu, Faculty of Arts, 368–384.
- Ling, Rich; Baron, Naomi S. 2013. Mobile phone communication. – Susan C. Herring, Dieter Stein, Tuija Virtanen (Eds.), *Pragmatics of Computer-Mediated Communication*. *Handbooks of Pragmatics*, 9. Berlin–Boston: De Gruyter, 191–215. <https://doi.org/10.1515/9783110214468.191>
- Pool, Raili; Rääbis, Andriela 2011. Telefonivestlused eesti keele kui teise keele õpikutes: funktsioonid ja sisesejuhatuste struktuur. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aasta-raamat*, 7, 157–177. <https://doi.org/10.5128/ERYa7.10>
- Quaglio, Paulo 2008. Television dialogue and natural conversation: Linguistic similarities and functional differences. – Annelie Ädel, Randi Reppen (Eds.), *Corpora and Discourse: The Challenges of Different Settings*. *Studies in Corpus Linguistics*, 31. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 189–210. <https://doi.org/10.1075/scl.31.12qua>
- Robinson, Jeffrey D. 2007. The role of numbers and statistics within conversation analysis. – *Communication Methods and Measures*, 1 (1), 65–75. <https://doi.org/10.1080/19312450709336663>
- Rääbis, Andriela 2009. Eesti telefonivestluste sisesejuhatuse struktuur ja suhtlusfunktsioonid. *Dissertationes Linguisticae Universitatis Tartuensis*, 13. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Sacks, Harvey; Schegloff, Emanuel A; Jefferson, Gail 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. – *Language*, 50 (4), 696–735. <https://doi.org/10.1353/lan.1974.0010>
- Schegloff, Emanuel A. 1968. Sequencing in conversational openings. – *American Anthropologist*, 70, 1075–1095. <https://doi.org/10.1525/aa.1968.70.6.02a00030>

- Schegloff, Emanuel A. 1979. Identification and recognition in telephone conversation openings. – George Psathas (Ed.), *Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*. New York: Irvington, 23–78.
- Schegloff, Emanuel A. 1986. The routine as achievement. – *Human Studies*, 9, 111–152. <https://doi.org/10.1007/BF00148124>
- Schegloff, Emanuel A. 2007. *Sequence Organization in Interaction. A Primer in Conversation Analysis. Volume 1*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511791208>
- Schober, Michael F.; Clark, Herbert H. 1989. Understanding by addressees and overhearers. – *Cognitive Psychology*, 21, 211–232. [https://doi.org/10.1016/0010-0285\(89\)90008-X](https://doi.org/10.1016/0010-0285(89)90008-X)
- Sidnell, Jack 2010. *Conversation Analysis: An Introduction*. Malden: Wiley-Blackwell.
- Stivers, Tanya 2004. “No no no” and other types of multiple sayings in social interaction. – *Human Communication Research*, 30 (2), 260–293. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.2004.tb00733.x>
- Zago, Raffaele 2015. “That’s none of your business, Sy”: The pragmatics of vocatives in film dialogue. – Marta Dynel, Jan Chovanec (Eds.), *Participation in Public and Social Media Interactions. Pragmatics & Beyond New Series*, 256. Amsterdam: John Benjamins, 183–207. <https://doi.org/10.1075/pbns.256.o8zag>
- Tagliamonte, Sali; Roberts, Chris 2005. So weird; so cool; so innovative: The use of intensifiers in the television series *Friends*. – *American Speech*, 80 (3), 280–300. <https://doi.org/10.1215/00031283-80-3-280>
- Tatsuki, Donna 2005. Telephone call behavior in films and language textbooks. – *The Kobe Gaidai Ronso: The Kobe City University Journal*, 56 (2), 59–82.
- Tatsuki, Donna 2016. Telephone calls in MEXT approved high school textbooks. – *Journal of Foreign Studies*, 66 (2), 13–37. <https://kobe-cufs.repo.nii.ac.jp/records/2081>
- Washburn, Gay N. 2001. Using situation comedies for pragmatic language teaching and learning. – *TESOL Journal*, 10 (4), 21–26. <https://doi.org/10.1002/j.1949-3533.2001.tb00045.x>
- Wong, Jean 2002. “Applying” conversation analysis in applied linguistics: Evaluating dialogue in English as a second language textbooks. – *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 40 (1), 37–60. <https://doi.org/10.1515/iral.2002.003>

Andriela Rääbis (Tartu Ülikool) on suulise keele teadur, kelle kesksed uurimisvaldkonnad on olnud vestluse struktuur, küsimused-vastused, direktiivi- ja kurtmisjärjendid, suhtluspartiklid.
 Jakobi 2, 50090 Tartu, Estonia
 andriela.raabis@ut.ee

IDENTIFICATION OF THE CONVERSATION PARTNER IN THE PHONE CALLS OF THE TV SERIES “ÕNNE 13”

Andriela Rääbis

University of Tartu

The paper analyzes phone calls from the Estonian Television series “Õnne 13” (“Happiness Street 13”). The study follows the methodological approach of conversation analysis. The data consist of 60 everyday phone calls from various seasons (1994–2024). A characteristic feature of these calls is that usually only one participant is shown, who imitates a dialogue. The central analytical technique of conversation analysis, the next-turn proof procedure, allows for hypothesizing the missing turns of the interlocutor based on how the speaker interprets the previous turn.

A key characteristic of film dialogue is the need to consider the audience’s knowledge: the turns must be designed not only with the conversation partner in mind but also with the viewer. When only one phone call participant is shown on screen, the viewer must be able to understand who the interlocutor is. The content of the conversation may not always reveal this. Therefore, the phone calls under analysis use significantly more explicit means of identifying the partner than in natural communication. Some of the techniques used are typical in authentic conversations, while others are not. If both participants are shown, verbal identification would not be necessary for the viewer, yet the identification methods do not differ from those used in calls with only one participant.

In two-thirds of the calls, the speaker addresses the partner by name, which is rarely done in natural conversations. In the caller’s turns, there is often a long pause after the name, marking the partner’s reaction or the expectation of it. In this case, saying the name may indicate an identification problem. In the recipient’s turns, saying the partner’s name expresses recognition. The name is usually said in a surprised and/or laughing tone, often accompanied by a marker indicating surprise (e.g., *aa ’oh’*; *sina elistad* ‘it’s you calling’). This differs from natural phone conversations: in none of the phone calls from the Corpus of Spoken Estonian does the recipient express surprise at receiving the call.

In seven calls, an identification question is asked (e.g., *kes räägib* ‘who is speaking’). The conversation partner is not recognized, even though family members and friends are talking to each other.

As one method of identification, the recipient tells a face-to-face partner who is calling. In such a phone call, there is no explicit identification of the interlocutor.

The same identification techniques are generally used for both landline and mobile phones. No special attention is given to the fact that, with a mobile phone, the caller can be identified from the screen before the call begins.

Keywords: television films, dialogue, telephone conversations, identification, Estonian